

ІСТОРІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ НАРОДІВ ЄВРОПИ

*Збірник тез доповідей
V Міжнародного наукового конгресу
істориків фізичної культури
(27 вересня 2022 р.)*

ДІЯЛЬНІСТЬ СОКІЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД З 1920 ПО 1939 РОКИ

Сергій Гуменюк¹

¹Доктор педагогічних наук, професор кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання. Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, gumenyik@ukr.net

Вступ. Підписання мирного договору у Ризі 18 березня 1921 року призвело до того, що Польщі відходила західна частина України. В свою чергу Польща зобов'язувалась надати національним меншинам, які увійшли до її складу, всі умови для розвитку освіти, культури, мови і свободи віросповідання. Натомість, користуючись підтримкою країн Антанти, польські правлячі еліти зосередилися на асиміляції українського населення. Відбувалася заборона української мови та скоротилась чисельність українських шкіл.

В таких несприятливих умовах «Соколу» доводиться відновлювати свою діяльність, перервану Першою світовою війною. Міжвоєнний період (1920–1939 рр) в умовах бездержавності був важким для спортивного товариства «Сокіл». Однак, всупереч обставинам зумів відродити свою діяльність в кінці 1920 року.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, систематизація та порівняння.

Результати дослідження. Незважаючи на переслідування і жорсткий контроль, кількість осередків і число членів з року в рік постійно збільшувались. Протягом 1921 року керівний орган «Сокіл-Батько» відновив роботу 6 осередків. На кінець 1924 року в краї вже діяло 43 сокільські гнізда. До 1927 року вдалося відновити повітові Сокільські свята. Перше таке повітове свято відбулося у травні в Станіславі і було присвячене 10-й річниці проголошення I Універсалу Українською Центральною Радою. У святі взяло участь 9 сокільських осередків (759 чол.) Станіславського повіту. Наступного року повітові Сокільські свята, присвячені 12-й річниці смерті І.Франка, відбулися у Львові, Стрию, Золочеві та інших повітових містах.

Згідно з даними «Сокола-Батька», на кінець 1928 року кількісний склад товариства у трьох воєводствах був таким: Львівське – 174, Станіславське – 89, Тернопільське – 158. Таким чином, всього нараховувалось 421 товариство (близько 30 тисяч членів), що відповідало довоєнній чисельності складу, хоча осередків було у два рази менше [2].

Активізація спортивного руху викликала насторогу в польському уряді. Боячись появи протестного руху, протягом 1928-1932 років була заборонена діяльність не лише «Соколу», а й спортивних товариств «Січ» і «Пласт». За новим законом про Товариства заборонялось займатися політичною діяльністю та залучати до товариств молодь до 18 років. Спортивну роботу слід було проводити тільки за погодження з Державним урядом фізичного виховання та військової підготовки.

У зв'язку з новим законом про Товариства, який набрав чинності з 1 січня 1933 року, старшина «Сокола-Батька» через свій друкований орган «Сокільські вісті», провела велику роз'яснювальну роботу щодо переходу до нових форм і змісту діяльності та тлумачення закону. Особливо наголошувалось на тому, що осередки можуть бути розформовані місцевою владою за умов: якщо протягом трьох років вони не проводили загальних зборів; якщо членами товариства була шкільна молодь до 18 років; якщо хтось із членів сокільської старшини був молодший 21 року [1].

Молодь від 14 до 18 років могла належати до товариства тільки тоді, коли вони не ходили до школи але в такому випадку потрібна була письмова згода батьків або опікунів. Права голосу на зборах вони не мали. Для підлітків 6–14 років, які ходили до школи, дозволялось організувати окремі курси-заняття з «руханки і забав» тощо, але членами товариства вони теж не могли бути [5].

Такі обмеження, звичайно, позначились на кількісному складі «Сокола» і якості роботи. В нових умовах діяльність товариства зводилась до духовного і фізичного виховання своїх членів.

Для досягнення виховної мети використовувались такі форми роботи:

- ✓ проведення змагань з різних видів руханки, пропаганда здорового способу життя;
- ✓ організація курсів для підготовки спортивно-педагогічних кадрів;
- ✓ туристична діяльність по теренах;
- ✓ навчання музиці, співам, утримання при товариствах хору та аматорських гуртків;
- ✓ утримання бібліотеки.

Два рази на тиждень проводились заняття із загальнофізичної підготовки, а в неділю відбувалися сходи культурно-пізнавального характеру: зачитували реферати з історії України, проводили обговорення книг та часописів, репетиції в гуртках художньої самодіяльності [4].

У 1935 році старшина «Сокола-Батька» веде активну роботу, щоб добитися участі команди Східної Галичини на Олімпійських іграх в Берліні, які мали відбутися літом 1936 року. Посередником між старшиною «Сокола» і Міжнародним Олімпійським Комітетом в переговорах виступає активний прихильник «Сокола», голова Українського наукового інституту в Берліні М. Маскжевич. Однак, переговори закінчились невдало, оскільки на участь українців Галичини на Олімпійських іграх окремою командою потрібна була згода польського Національного Олімпійського Комітету.

Відомо, що на початку 1937 року було 233 осередки, які об'єднували біля 23 тисяч членів. До вересня 1939 року характер діяльності "Сокола" не змінився: основна увага приділялася фізичному й духовному вихованні молоді. Кількісний складу на кінець 30-х років встановити важко через відсутність достатньої інформації з первинних джерел «Сокола-Батька» [3]. З приходом на західно-українські землі Радянської влади всі українські партії, організації і спортивні товариства припинили свою діяльність. Тисячі їх активних членів були піддані гонінням і репресіям.

Висновки. Діяльність спортивного товариства «Сокіл» у Східній Галичині протягом 1920–1939 років була досить складною. Незважаючи на всі перепони вона сприяла: вихованню свідомого, фізично й духовно розвиненого патріота, підготовці української молоді до боротьби за державну самостійність, захисту культури, мови, історії від політики асиміляції, збагаченню спортивно-педагогічної науки новими підходами до виховання і навчання молоді, закладенню основ національного тіловиховання.

Джерела та література

1. Вацеба О. Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 229 с.
2. Винничук О. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури. Тернопіль: Астон, 2001. 404 с.
3. Гуменюк С. В., Винничук О. Т. Історичні аспекти розвитку фізичної культури і спорту: навч. посіб. Тернопіль, 2021. 220 с.
4. Королько А. Діяльність українського товариства «Сокіл» на покутті й галицькій гуцульщині: порівняльний аналіз. *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. 2012. Вип. 4. С. 73–90.
5. Тимошенко Ю. О., Пархоменко В. А., Горькова А. О. Сокільська діяльність у міжвоєнні роки ХХ ст. (за матеріалами центрального державного архіву громадських об'єднань України). *Сторінки історії*. 2019. Вип. 49. С. 122–133.

ЗМІСТ

Секція 1

Філософські, політичні та соціально-економічні чинники розвитку фізичної культури і спорту

<i>Євген Бацаєв, Олена Кашевська, Інна Юрченко, Людмила Ващук</i> Організація позаурочної шкільної форми фізкультурно-оздоровчої роботи старшокласників з використанням засобів фітнесу.....	3
<i>Олександр Валькевич</i> Удосконалення швидкісно-силових якостей бігунів на короткі дистанції.....	5
<i>Людмила Ващук</i> Політичні та соціально-економічні чинники впливу на фізичну активність старшокласників в умовах дистанційного навчання.....	7
<i>Індика Світлана, Наталія Белікова, Анатолій Цюць</i> Історичні аспекти дослідження якості життя людини.....	9
<i>Надія Ковальчук</i> Історичний шлях трансформації палиці у спортивний інвентар.....	11
<i>Венера Кренделєва</i> Етапи розвитку аеробіки та чирлідінгу на Волині.....	13
<i>Михайло Островський</i> Національна стрільба з лука як вид рухової активності японців.....	15
<i>Олександр Швай</i> Використання акробатичних вправ на секційних заняттях з волейболу юних волейболістів.....	17

Секція 2

Становлення і розвиток фізичної культури у стародавньому світі

<i>Ніна Деделюк</i> Поліфункціональність національних традицій фізичного виховання.....	19
<i>Юрій Кривенко</i> Передумови виникнення хокею на траві на території панівних імперій стародавнього світу.....	21

Секція 3

Розвиток фізичної культури і спорту у період нової історії

<i>Олександр Безносюк, Баходір Мамуров</i> Контроль психологічного стану спортсмена під час гри на більярді.....	23
<i>Тетяна Гнітецька</i> Історія зародження скейтбордінгу на Волині.....	26
<i>Сергій Гуменюк</i> Діяльність сокільських товариств у міжвоєнний період з 1920 по 1939 роки.....	28

Секція 4

Новітня історія та сучасні тенденції розвитку фізичної культури і спорту у країнах Європи

<i>Ілона Балджи, Ніна Долбишева, Галина Саленко</i> Основні фактори, що впливали на ефективність підготовки спортсменів-легкоатлетів Дніпропетровщини до участі у Олімпійських Іграх (1950–60-ті роки).....	30
--	----